

Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.95 р. № 6 [Електронний ресурс] / Міністерство охорони здоров'я України. – К., 1995. – №6. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – К., 2014, – № 46. – ст. 2046 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

4. Положення про бюро судово-медичної експертизи управлінь охорони здоров'я обласних виконавчих комітетів та республіканське бюро (Автономної Республіки Крим), затверджене наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.95 р. №6. – К. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0258-95>

Погрібніченко Я.О.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ЕКСПЕРТИЗ СЛІДІВ БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

1. Вплив науково-технічного прогресу на судову експертизу полягає у бурхливому розвитку окремих її видів, в появі нових експертних досліджень, у розробленні сучасних методів і методик. У зв'язку з цим, у даний час, в теорії судової експертизи з'явилася низка нових проблем, без вирішення яких неможливо забезпечити планомірний розвиток судової експертизи і вдосконалення практики її проведення. Мова йде про таку проблему, яка має загальнотеоретичне і методологічне значення, а саме – створення розгорнутої класифікації судових експертиз. Необхідність вирішення цієї проблеми особливо гостро постає під час розгляду питання про закономірності й особливості виникнення нових видів експертних досліджень, визначення їх місця у системі судових експертиз.

На нашу думку, А.Р. Шляхов справедливо зазначає, що «... дослідження у будь-якій галузі знання є вкрай важким без використання науково-обґрунтованих логічних класифікацій – відсутність останніх ускладнює не лише теоретичні дослідження, а й ускладнює використання отриманих результатів у практичній діяльності» [1, с. 3].

Питання класифікації судових експертиз важливе й тому, що в теоретичному значенні воно дозволяє охопити усі види експертиз, визначити їх взаємозв'язок між собою [2, с. 22].

Правильно складена класифікація відображає закономірності розвитку об'єктів класифікації, глибоко розкриває зв'язки між досліджуваними об'єктами і допомагає досліднику орієнтуватися у найбільш складних ситуаціях, є основою для узагальнюючих висновків і прогнозів [3, с. 247].

завдання. З огляду на це виникла потреба розмежування функціональних обов'язків щодо залучення спеціалістів до досудового розслідування.

Нові умови взаємодії експертів Експертної служби МВС України та інспекторів-криміналістів Національної поліції під час проведення слідчих (розшукових) дій з листопада 2015 року наказом МВС України № 1343 було затверджено у новому Положенні про Експертну службу МВС. Згідно з Положенням Експертна служба МВС України є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, що підпорядковується Міністру внутрішніх справ України і діяльність якої спрямовується і координується Міністерством внутрішніх справ України. До складу служби входять ДНДЕКЦ МВС України та територіальні підрозділи – НДЕКЦ. Тобто, підрозділи Експертної служби не входять до складу НП. Це суттєво змінило характер службової діяльності експертів.

До реформи участь експертів НДЕКЦ під час проведення огляду місця події як спеціалістів була одним з їх головних завдань. З метою забезпечення дотримання вимог КПК України щодо проведення огляду місця події наказом МВС України від 19.08.2015 р. №993 у структурі слідчих відділів поліції, передбачено створення секторів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій. Для забезпечення техніко-криміналістичного супроводження досудового розслідування злочинів, зокрема під час виїзду слідчо-оперативної групи на місце події, введено посади: начальника сектору, старшого інспектора-криміналіста, інспектора-криміналіста, техника-криміналіста. Відтепер роботу експертів НДЕКЦ під час огляду місця події регламентує Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, під час якого використовують спеціалізовані пересувні лабораторії.

Інспектори-криміналісти у своїй діяльності безпосередньо підпорядковані та підзвітні начальникові органу досудового розслідування і зобов'язані виконувати доручення начальника відповідного органу досудового розслідування, його заступників, слідчих у встановлені строки та у визначеному законодавством порядку.

Взаємодія експертів та інспекторів-криміналістів під час огляду місця події проводиться за письмовим клопотанням керівника органу досудового розслідування, за винятком – усного клопотанням з подальшим оформленням його у письмовій формі, у разі виникнення об'єктивних обставин, пов'язаних із вчиненням:

– вбивства або умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого із застосуванням вогнепальної зброї;

- розбійного нападу із застосуванням вогнепальної зброї з постраждалими особами;
- звалтування неповнолітньої чи малолітньої особи або такого, що спричинило особливо тяжкі наслідки;
- дорожньо-транспортної пригоди, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб;
- пожежі, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб;
- вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв.

В інших випадках рішення про доцільність залучення працівників Експертної служби МВС України та спеціалізованої пересувної лабораторії для участі в проведенні огляду місця події приймає керівництво відповідного підрозділу Експертної служби МВС України спільно з керівництвом органів досудового розслідування, враховуючи категорію вчиненого злочину, об'єктивні обставини та потребу у застосуванні відповідних спеціальних знань.

Якщо говорити про сукупність науково-технічних засобів, як невід'ємної складової реалізації функціональних обов'язків осіб, які володіють і використовують спеціальні знання під час розслідування кримінальних правопорушень, то необхідно зазначити що важливим кроком на етапі реформування системи є подальше матеріально-технічне зміцнення за рахунок придбання новітньої техніки та модернізації наявного технічного обладнання для впровадження нових методів дослідження і приведення у відповідність до вимог європейських стандартів.

Відповідно до напрацьованої (нетривалої) на сьогоднішній день практики інспектори-криміналісти, старші інспектори-криміналісти, техніки-криміналісти, які володіють спеціальними знаннями та застосовують відповідні науково-технічні засоби: виявляють, фіксують, вилучають сліди та предмети, які направляються на дослідження у Експертну службу МВС України (ст. 71, 72, 84, 104, 107, 234, 237-241, 270).

Науково-технічні засоби – це сучасні прилади, пристрої, механізми або їх сукупності, комплекти, системи, комплекси та програмні продукти, які перетворюють властивості сліду в іншу форму, доступну безпосередньому сприйняттю, і які застосовують слідчий, прокурор, спеціаліст і експерт у кримінальному процесі.

Для орієнтування в широкому спектрі науково-технічних засобів і методів, які застосовують в слідчій, судовій та експертній практиці, науковці пропонують їх класифікації за певними ознаками. Так, А.І. Вінберг групує науково-технічні засоби за метою застосування,

здебільшого посилаються на дані експертних висновків (адже саме Висновок експерта є процесуальним джерелом доказів, згідно з ч. 2. ст. 84 КПК [3]) навіть за наявності результатів відомчих перевірок УОЗ. Тому у випадках декількох експертиз з суперечливими висновками у працівників досудового розслідування виникають зайві труднощі при наданні переваги тому чи іншому. Про це варто пам'ятати судово-медичним експертам, які невідповідально ставляться до написання висновків і йдуть на поводу УОЗ, враховуючи можливість у подальшому призначення повторних експертиз в інші експертні установи. Адже окрім того, що експерт несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдивого висновку, таке недбальство також значно ускладнює роботу слідчо-судових органів, що, вочевидь, є однією з причин вкрай низького рівня розслідування злочинів за вказаними статтями в Україні.

Таким чином, на жаль, в Україні Висновки експерта практично не суперечать результатам відомчих перевірок відповідного УОЗ, незалежно від правильності останніх, що у кінцевому результаті закінчується приховуванням правопорушень, вчинених колегами з медичної сфери, і є прямим доказом залежності установ судово-медичної експертизи від УОЗ не тільки в адміністративно-господарчому [4], а і в експертному відношенні, що є неприпустимим. Отже, неможливість експертами проводити вірну оцінку надання медичної допомоги свідчить, насамперед, про тиск на судово-медичних експертів з боку представників УОЗ, що порушує принципи законності, незалежності, об'єктивності і повноти проведення експертиз [1-3]. Можливим вирішенням цієї проблеми є розгляд питання щодо підпорядкування судово-медичної експертної служби в Україні, принаймні, на регіональному рівні, а також вирішення низки питань щодо статусу судово-медичної експертизи взагалі. При цьому для забезпечення об'єктивності і неупередженої роботи експертів варто врахувати і те, що судово-медична експертиза також не повинна бути підпорядкована ані Міністерству внутрішніх справ, ані іншій силовій структурі. Крім того, одним із принципових і важливих моментів цього є питання фінансування судово-медичної служби, оскільки, як відомо, бюро зазнають неабияких труднощів із технічним та іншим забезпеченням, а судово-медичні експерти в Україні, на жаль, позбавлені можливості виконувати свою роботу повноцінно через відсутність необхідного устаткування і реактивів та вимушені працювати у незадовільних умовах.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про судову експертизу» [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – К., 2004, – № 28– ст. 232 –

Плетенецька А.О., Варфоломеев Є.А., Легедза А.В.
**ПРО ВЗАЄМОДІЮ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ
СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ЩОДО
НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ)**

В останній час збільшується кількість позовів громадян у зв'язку з неякісним наданням медичної допомоги з прохання провести так звану «незалежну експертизу». При цьому представники слідчо-судових органів та керівництво експертних установ вимушені відповідати на такі прохання відмовою, оскільки згідно з чинним законодавством в Україні судово-медичні експертизи проводяться виключно експертами державних установ [1, 2, 4]. У той же час у зв'язку із складною ситуацією в Україні більшість громадян, постраждалих від неякісного надання медичної допомоги, залишається незадоволеними експертними висновками. Для покращення якості експертних підсумків в Україні необхідно не тільки виявити основні експертні помилки, а і, насамперед, проаналізувати причини цих помилок.

При аналізі експертиз щодо надання медичної допомоги, які поступили до ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» (ГБ) за 2012-2016рр, виявилось, що повне співпадіння результатів висновків комісій ГБ, ОБСМЕ (обласне бюро судово-медичної експертизи) та УОЗ (Управління охорони здоров'я) склало менше чверті випадків (24%). Серед решти випадків неспівпадінь збіг висновків ОБСМЕ та ГБ при неспівпадінні з висновками УОЗ був лише у 12% випадків, збіг результатів висновків УОЗ і ГБ при неспівпадінні з висновками ОБСМЕ було відмічено у 6%, повний незбіг всіх трьох висновків був виявлений тільки у 2%, збіг висновків УОЗ і ОБСМЕ при неспівпадінні з висновками ГБ склав більшість випадків – 56%.

У 78,6% випадків збігу висновків УОЗ і ОБСМЕ при неспівпадінні з висновками ГБ це були випадки з наявністю дефектів, переважна більшість з яких (64,3%) були суттєвими і знаходилися у прямому причинному зв'язку з наслідками. Втім, ні комісії УОЗ, а ні комісії ОБСМЕ дефектів не знайшли взагалі. При проведенні повторних експертиз комісіями бюро інших областей, зазвичай, первинні висновки, коли дефектів було не знайдено а ні УОЗ, а ні ОБСМЕ, були також спростовані, що співпадало з підсумками ГБ.

У досліджених випадках з наявністю висновків УОЗ поряд із вказаними розходженнями були і такі, коли відповіді на поставлені в постанові питання були сформульовані комісіями нечітко, невірно або некоректно, що ставить представників органів розслідування і суду у глухий кут, значно ускладнюючи процес розслідування злочинів.

У всіх випадках, як суд, так і органи досудового розслідування

для виявлення, збирання, закріплення (фіксації) доказів, дослідження доказів.

Науково-технічні засоби і методи можна також класифікувати за їх виникненням і цільовим призначенням. За виникненням науково-технічні засоби поділяють на: 1) створені тільки для криміналістичної практики; 2) запозичені з інших галузей науки і техніки та пристосовані для вирішення криміналістичних завдань; 3) запозичені з загальної техніки, які використовують без змін.

Завдання, що вирішують в практиці з використанням науково-технічних засобів і методів, можна поділити на такі основні групи: а) виявлення, фіксація, вилучення різноманітних слідів та інших об'єктів; б) накопичення, обробка та використання інформації, що міститься в слідах злочинів; в) експертне дослідження різноманітних об'єктів, у тому числі речових доказів; г) застосування в роботі слідчих, експертів, суддів з метою наукової організації праці

У судочинстві науково-технічні засоби і методи використовують: слідчий, прокурор (у тому числі криміналіст) і склад суду під час виконання процесуальних функцій збирання, дослідження й оцінки доказів; спеціаліст при проведенні слідчих (судових) дій (ст. 128, 128¹, 168, 169, 270¹ КПК); експерт під час досліджень (ст. 75, 76, 196, 198 КПК). При цьому ті самі науково-технічні засоби і методи можуть застосовуватися будь-яким із зазначених суб'єктів. Разом з тим має місце і специфіка застосування криміналістичної техніки слідчим з одного боку, експертом і спеціалістом – з іншого.

Нині в судочинстві застосовується велика кількість науково-технічних засобів і приладів. Динамічність їх розвитку не дає змоги навести точний їх перелік у законодавстві та докладно регламентувати межі та правила їх застосування у необхідних випадках різними учасниками кримінального процесу.

Проводячи аналіз участі у кримінальному провадженні експерта і спеціаліста необхідно зазначити, що у даних учасників кримінальної процесуальної діяльності є певна подібність, наприклад, в обох випадках такі особи повинні володіти спеціальними знаннями, навичками та досвідом діяльності у галузі науки, техніки, мистецтва та ремесла; і спеціаліст, і експерт діють в межах встановленої законодавством процедури. Але на відміну від експерта спеціаліст не проводить спеціального дослідження для встановлення нового доказового факту. Завданням спеціаліста є надання консультативної та технічної допомоги сторонам кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду, в той час як завданням експерта є саме проведення дослідження.

Іншими словами експерт може залучатися як спеціаліст в процесі розслідування в межах повноважень, а спеціаліст (зокрема, інспектор-